

bunka- základná štruktúrna a funkčná jednotka rastlinných a živočíšnych buniek

Pôvod bunky:

1665-Robert Hook-pozoroval korok stromova rozlíšiteľné komôrky nazval bunka

Marcelo Malphigi-prvý krát pozoroval živočíšnu bunku

Anthony Van Leewenghoek-skonštruoval mikroskop s 250x zväčšením

-pozoroval nálevníky,spermie,objavil chloroplasty

1838-Schwann & Schleiden-sformulovali prvú bunkovú teóriu

- bunka je základom každého organizmu
- každá nová bunka vzniká delením už z existujúcej bunky

J.E.Purkyňe-vnútorný obsah bunky nazval protoplazmou

Rudolf Virchow-dokázal že bunky vznikajú z bunky „**OMNIS CELLULA E CELLULA**“

Chemická štruktúra:

90 - 60%- voda,minerály

10-40%- organické látky-12% bielkoviny

9% sacharidy

8% lipidy

3% nukleové kyseliny

chemické zlúčeniny majú funkcie:

1. **konštrukčnú**- sú to stavebné látky
2. **metabolickú**- regulujú a katalyzujú biochemické procesy
3. **zásobnú**- sú zdrojom energie

VODA

-nevyhnutná pre živé sústavy

-množstvo vody v bunke závisí od veku bunky,orgánu,prostredia

význam:

a, vytvára prostredie pre biochemické deje

b, účinné rozpúšťadlo

c, transportuje látky do bunky a z bunky

d, aktivizuje bielkoviny a NK

MINERÁLNE LÁTKY

Na - zadržiava vodu v bunke

K - uvoľuje vodu z bunky

Mg -centrálny atóm chlóru

F -zložka hemoglobínu

BIELKOVINY

- predstavujú látkový základ, ich stavebnou látkou sú **aminokyseliny**
- jednotlivé AMK sú spojené **peptidovými väzbami**

podľa tvaru:

vláknitý (fibrilárny)- kolagén

guľovitý (globulárny)- albumíny

význam:

- a, stavebné látky
- b, regulujú hormóny
- c, katalyzujú enzýmy
- d, obranná funkcia
- e, transportná f.- hemoglobín

SACHARIDY

-rýchly zdroj energie, stavebná funkcia, zložka biologicky účinných látok (enzýmy)

monosacharidy- obsahujú len zákl. stavebnú jednotku

glukóza-hroznový cukor

fruktóza- ovocný cukor

disacharidy- 2 stavebné jednotky

sacharóza- repný cukor

laktóza- mliečny cukor

polysacharidy- množstvo stavebných jednotiek

amyláza- škrob

glykogén- živočíšny cukor

LIPIDY

-dlhodobý zdroj energie, sú to estery vyšších karboxylových kyselín a alkoholu

rastliny-semená-slničnica

živočíchy-tukové tkanivo-koža

význam:

- a, termoregulácia- tepelná izolácia
- b, rozpúšťač pre vitamíny A,D,E,K
- c, stavebná látka- v biomembránach organel
- d, zdroj energie- 1 g tuku = 38kJ energie

NUKLEOVÉ KYSELINY

-hmotný nositeľia dedičnosti, genetických informácií

1869- F.Mitche- izoloval ich od jadier bielych krviniek z hnisu

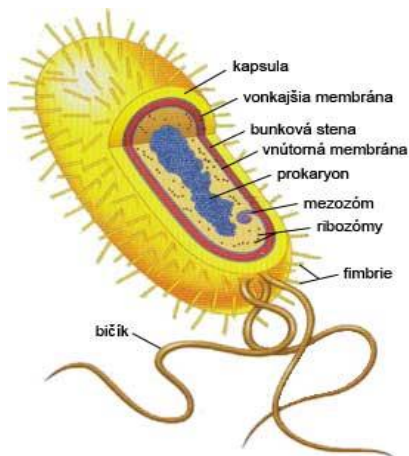
- základná jednotka je **nukleotid**

stavba:

cukor (ribóza, deoxiribóza)

zvyšok **H₃PO₄**

dusíkaté bázy (adenín, tymín, guanín, cytozín, uracil)

Obr. Štruktúra prokaryotickej bunky

Prokaryotická bunka

- majú ju len **baktérie**, je staršia a jednoduchšia

bunková stena- ohraničuje bunku, udáva jej tvar, chráni ju pred vonkajším prostredím

cytoplazmatická membrána- príjem a výdaj látok

cytoplazma- vyplňa bunku, je v nej DNA a ribozómy

slizové puzdro- chráni bunku

Eukaryotická bunka

-od prokaryotickej sa odlišuje:

- **veľkosťou**- je väčšia
- **stavbou jadra**- pravé jadro
- **príromnosťou membránových organel**

1.bunkové povrchy

-**bunková stena**- udáva tvar bunky

- je **permeabilná**- plnepriepustná

-**cytoplazmatická membrána**-je pod bunkovou stenou a je **semipermeabilná**- polopriepustná

2.základná cytoplazma

-vypĺňa vnútro bunky, je to viskózna tekutina, bezfarebná alebo žltkastá

zloženie: 70% H₂O, 30% minerálne a org. látky

3.bunkové organely

membránové organely

a, **bunkové jadro**- riadi život buny a je nositeľom DNA

- je ohraničené **jadrovou membránou**
- vyplňa ho **karyoplazma**- je pórovitá (príjem a výdaj látok)

b, **mitochondrie**- oválne útvary

- ich telo tvoria dve membrány: **vonkajšia**- hladká
- vnútorná**-vchlípeniny (krísky)
- vnútro je vyplnené **matrixom**
- za funkciu majú biologickú oxidácia-dýchanie

c,**plastidy**- majú ich len rastliny

- ich povrch tvoria: **vonkajšia membrána**- hladká
- vnútorná membrána**- tvorená tylakoidmi (navrstvenie=granátylakoid)

typy:

chloroplasty- zelené farbivo

chromoplasty- karotén,xantofyl

leukoplasty- neobsahujú farbivo

d,**endoplazmatické retikulum**-systém paralelných membrán

- má dve formy: **hladká**- neobsahuje ribozóm-syntéza lipidov
- drsňá**- obsahuje ribozóm-syntéza bielkovín

e,**Golgiho aparát**- súbor ploch. mechúrikov z ktorých sa odškrucujú vezikuly-z nich lyzozómy

f,**vakuoly**-typické pre rastlinnú bunku

- vonkajšia membrána tonoplast
- obsahujú bunkovú šťavu kde sú sacharidy,tuky,slizy,živice

g,**lyzozómy**- typické pre živočíšnu bunku, obsahujú štiepne enzýmy

fibrilárne organely

a,**cytoskelet**- bunková kostra, súčasť cytoplazmy

b, **mitotický aparát**- deliace vretienko, významné pri delení buniek

c, **chromozóm**- obsahuje DNA a bielkoviny

d, **ribozóm**- nepatrí medzi fib. ani membr. organely, je tvorený z ribozómovej RNA

4,neživé súčasti bunky - **inklúzie**-zrnká škrobu, kvapôčky tuku

- **organely pohybu**- brvy, bičíky